

Ivan Hontić

studijska grupa: povijest

**Maria Teresa Torbio Brittes Lemos,
Asteci i Inke: civilizacije koje su
preživjele u šutljivom biću
(preveo sa španjolskog dr. sc. Jordan Jelić),
Euroknjiga, Zagreb, 2004., 140 str.**

Knjiga *Asteci i Inke* opsežna je studija profesorice Sveučilišta u Rio de Janeiru Marie Terese T. B. Lemos. U prijevodu dr. sc. Jordana Jelića (izdanje: Euroknjiga, Zagreb 2004.), knjiga je specifična po tome jer je kod nas dostupno malo pisanih (stručnih) radova koji se odnose na narode Južne Amerike, a posebno na njihov odnos i suživot sa španjolskim konkvistadorima. Koristeći i analizirajući brojne španjolske dokumente iz 16. stoljeća kao i kodekse domorodaca, autorica daje na uvid zanimljiva mišljenja kroničara onog vremena, ponajprije što se tiče domorodačke kulture, religije, rituala i života općenito.

Knjiga je manjeg formata, mekog uveza. »Predgovor« je djelo urednika i prevoditelja Jordana Jelića. Prvih šest poglavlja odnosi se na Asteke. U »Uvodu« (13-30) autorica iznosi okolnosti u kojima živi staro asteško društvo prije dolaska španjolskih osvajača. Donosi usporedbu duhovno-religijskih koncepata dvaju, više različitih nego sličnih, naroda. Ističe i istraživanje asteškog (meksičkog) društva kroz sukob dviju univerzalnih kultura – indijanske i španjolske. Analizira španjolske dokumente onog vremena kao i asteške kodekse, koji predstavljaju primarne izvore za proučavanje. »Sveti asteški prostor« (31-40) ističe fanatizam Španjolaca u 16. stoljeću i glavni cilj njihovih pohoda – uspostavljanje Orbis Christianusa. Sustavno su opisani rituali i mitovi koji se odnose na stvaranje svijeta, stvaranje sunca, kao i odnos svetog i profanog kod asteškog naroda. Kozmogonija meksičkog naroda kojoj je

primarni cilj živjeti sveti život u svetome svijetu, potvrđuje njihovo uvjerenje o izabranom narodu, narodu Sunca.

U odlomku »Osvajači i resakralizacija svetog asteškog prostora« (41-50) riječ je o suživotu superiornijih Španjolaca i domorodaca, koji su bili primorani »uklopiti« se u novonastalu situaciju da bi preživjeli, ali su i pored toga nastavili njegovati svoju tradicijsku kulturu u opsegu u kojem je to bilo moguće. Prikazan je i sistem provođenja obrazovanja poraženih naroda i stvaranje »ljudskog bića« koje ima »svoje srce i svoje lice«. Najjači utjecaj u tome imali su franjevci – religijska edukacija u cilju uspostavljanja dominacije. Spominje se i izobrazba u vojnim vještinama.

»Religijski sinkretizam u novom svetom prostoru« (51-58) posjeduje jaku povezanost među identitetima, a težnja mu je homogenizacija društva. Autorica ističe želju španjolskih osvajača da se religija dovede na općeprihvaćeni nivo za sve stanovnike Nove Španjolske, što se nastojalo postići poistovjećivanjem religijskih mitova (kult Gospe Guadalupe, zaštitnice, spasiteljice). »Šutljivo biće« (59-66), tema je koju sadržava i naslov ove knjige. Tu se ponajprije misli na mentalitet ovog naroda (također i naroda Inka), koji je i nakon progona, nasilja i nametanja stranih »zakona« uspio u tajnosti održati i obavljati svoje tradicionalne rituale. Ovdje autorica analizira izloženu problematiku istraživanja sukoba dvaju naroda i to kroz španjolski etnocentrizam, evangelizaciju kao potvrdu i provođenje etnocentrizma osvajača, tzv. pravo na osvajanje i dominaciju nad narodom

Asteka, integraciju domorodačkog i osvajačkog društva u novo, »sveto« društvo.

U »Prilogu razumijevanju mudrosti u poeziji Asteka« (67-72) prikazano je pjesništvo Asteka, kojeg je tematika vezana uz problematiku istinitosti i iskonskog na ovome svijetu, smisao života, te motive »cvijet« i »pjesma« kao ogledalo života, čovjeka i boga na Zemlji. Spominje se ciklički ritam života, te nestanak svega individualnog. U prilog tome, autorica donosi sljedeće pjesme: *Divota pjesme, Cvijet i pjesma, Jesi li istinski ti?, Rađanje Huitzilopochtlija, Razgovor o tajnog ratnika.*

U nastavku knjige autorica se bavi narodom Inka. U »Uvodu« (83-86) govori općenito o sukobu Španjolaca s narodom Inka, o sličnostima i razlikama ta dva udaljena društva, a ponajprije o religijskim razlikama i sličnostima. Iznosi ciljeve istraživačkog rada te početne radne hipoteze. Odlomak »Kroničari konkviste« (87-98) počinje tumačenjem zapisa prvih misionara koji su stigli na teritorij Inka, najvažnijih izvora za proučavanje odnosa španjolskih osvajača prema narodu Inka, izvora o religiji, kulturi, praznovjerju, pravu, te općenito društvenim pitanjima tog novootkrivenog naroda. Andska historiografija donosi izvore o razvoju kraljevstva, vladarima, zakonima, ritualima i običajima Inka prije dolaska konkvistadora. Od suvremenih istraživanja autorica iznosi nedavne radove autora-istraživača andskog područja te razmatra o njihovim mišljenjima.

»Društvo Inka. Ljudi i bogovi« (99-108) zanimljiv je odlomak o mitskoj svijesti ovog, samog po sebi, mističnog naroda. O mentalitetu ljudi kod kojih je u stvarnosti vrijeme zaustavljeno te se oni stalno vraćaju u vrijeme svojih bogova i heroja. Slobodno možemo govoriti o narodu kod kojeg je stvarnost nestvarna. Riječ je ovdje i o konceptu »Pacha« koji predstavlja organizaciju prostora (svijet iznad, svijet ispod i svijet u sredini) i organizaciju vremena (život u irealnosti). »Sveto i profano« (109-116) analizira stanje društva koje je u svim aspektima sveto, a put prema profanom posljedica je desakralizacije od strane osvajača. Prema konceptu Mircea Eliadea autorica iznosi analizu mitova o stvaranju »svetog prostora« i »svetog društva«. Riječ je ovdje i o glavnom, svetom središtu Inka, gradu Cuzcou.

Poglavlje o »Mitskoj stvarnosti u svakodnevnicima Inka« (117-130) sadrži velik broj magijsko-religioznih kultova, mitskih bića, »zadataka« bogova (»pomaganje« u proizvodnji hrane, obradi zemlje i sl.). Riječ je o kozmogoniji Inka i o vječnoj borbi Inka za očuvanjem mitskih oblika svijesti. Najveći broj očuvanih prethispanskih tradicija sačuvan je kod Otavalosa i Salasacasa (današnji Ekvador) prvenstveno u obredima smrti.

»Zaključci razmatranja« (131-134), zaključci su analize problematike sukoba mentaliteta Inka i španjolskih osvajača: kriza mitske svijesti Inka, uspostavljanje »Novog Svijeta« nasiljem i razaranjem, pasivan otpor domorodaca u cilju očuvanja svojih običaja, vjere, jezika i zakona. Analiza evangelizacije kao (jedine) alternative pokorenim narodima koja se mogla provesti tek nakon što su uništeni svi institucionalni oblici života ovog naroda.

Na kraju prvog dijela knjige (o Astecima) nalazi se »Rječnik asteških pojmova« (73-79) koji sadrži 50-ak pojmova, kako korištenih u tekstu knjige, tako i nekih pojmova iz svakodnevnog jezika. Na kraju je dijela knjige o Inkama »Rječnik Quechua pojmova« (135-140), pojmova jezika Inka.

Jednostavna, ne pretjerano zahtjevna knjiga, epiteta su koji ne krase ovo djelo. Iako donosi sustavan prikaz stanja preokoceanskih naroda u 16. stoljeću, knjiga Marie Terese Toribio Lemos prvenstveno je namijenjena čitateljstvu koje je već, barem u kratkim crtama, upoznato s poviješću ovih dvaju drevnih društava kao i vremenom španjolske kolonizacije ovih područja. Njezin rad prvenstveno se bazira na odnosu mentaliteta osvajač-domorodac. Izvore koje koristi u najvećem su broju djela kroničara španjolske konkviste koji i ne mogu biti posve objektivni (oduzimani su i strogo kontrolirani od strane vođa konkviste). Sve to predstavlja veliki izazov istraživanju dotičnih društava, ali i rezultira još uvijek velikom mističnošću i nepoznavanju istih. Jednostavnost ovog djela vjerojatno je izbjegnuta i prijevodom dr. Jelića, jer je djelo prepuno stručnih riječi i stoga nepreporučljivo laičkom čitateljstvu koje se odlučiti pobliže upoznati drevna južnoamerička društva. Usprkos navedenim nedostacima, prijevod ovog djela od velike je koristi, nažalost malome broju ljudi koji se bave tematikom spomenutih naroda.

PRO TEMPORE

časopis studenata povijesti

Zagreb, 2005.

PRO TEMPORE

Časopis studenata povijesti
godina III., broj 3, Zagreb, siječanj 2006.

Glavna i odgovorna urednica
Maja Crnjac

Uredništvo
Ivan Basić, Maja Crnjac, Goran Miljan, Tin Pongrac, Jasmina Skočilić

Grafički urednik
Robert Borenić

Lektura i korektura
Jasna Šarić, Maja Crnjac

Prijevodni sažetaka na engleski jezik
Branimir Bekavac

Izdavač
ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Tisak
Profil International

Naklada
500 primjeraka

Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Klub i uredništvo ovim putem im se zahvaljuje.

Adresa uredništva: ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

E-mail: isha-zg@net.hr

Srdačno zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na susretljivosti i financijskoj potpori u tiskanju ovoga broja.